PIECDESMITGADNIEKS

Vai tiešām jau tik daudz? Pašam negribas lāgā ticēt, ka nodzīvots pusgadsimts, sevišķi, ja jūties vēl jauneklīgs un spēka pilns.

Bet tā nu ir.

Cik tad sen, liekas, tas bija vakar, kad mēs ar Ignatu Mulžnieku, Pēteri Pijolu (vēlāko Sīlu) un Ēvaldu Sokolu izdevām karavīru avīzīti «Padomju Strēlnieks». Neaizmirstama palikusi mazā redakcijas mājiņa Gorohovecas priedēs, atsevišķā latviešu strēlnieku rezerves pulka frontes gaitas. Tie bija grūtie Tēvijas kara gadi.

Tēvijas kara gados Ignats Mulžnieks izaudzis arī kā rakstnieks. Karavīra gaitas sācis ierindas sakarniekos, tad, nokļuvis gvardes divīzijas avīzes «Latviešu Strēlnieks» redakcijā, viņš pamatīgi iepazīst kaujinieka dzīvi un dvēseli. «Latviešu Strēlniekā» iespiesti viņa daudzie lejūlīgie apraksti par frontes biedriem. Tie ir arī turpmāko prozas darbu varoņi. Viņa pirmais kara stāsts «Seši pie ložmetēja» aplecināja krietnas prozaiķa dotības mazajā formā. Tani un pārējos tā laika notikumu attēlojumos pamatā allaž kāds konkrēts, paša pieredzēts atgadījums. Tā tas ir pieminētajā un citos krājumā «Dzīvais tilts» ievietotajos stāstos: «Mazā aizkavēšanās», «Pavāra Cerbuļa virtuvē», «Sāruna par meitenīti», kā arī darbos ar pēckara tēmu.

Ignats Mulžnieks mīl cietu, neizpuškotu teikumu, izteikties skopi. Un vēl viena iezīme: anekdotiskais elements un humors. Pat smagajos kauju apstākļos viņš saredzējis ne vien tumšo, traģisko, jo latviešu strēlnieks, kā vispār padomju karavīrs, nebija parasts karotājs, kādu to raugām kapitālistisko valstu armijās.

Jau tad ievērojām jaunā prozaiķa ipatnību un stila savdabību, nekādā ziņā šos darbus nevārēja pieskaitīt literārā skolnieka neveiklajiem mēģinājumiem.

Kādi tad bijuši viņa pirmie skolotāji, mācekļa gadi un ieskati, kāpēc tik ilgi svece turēta zem pūra?

Redakciju durvis buržuāziskās varas laikos, pie tam kreisi noskaņotam jauneklim, tik lēti vis neatdarījās. Un kur tad rūpes dienišķās maizes dēļ. Taču Ignats Mulžnieks cinās ar istu livānieša sīkstumu (viņš nāk no šī Latgales nostūra). Tikko aizsniedzis pilngadību, jauneklis dodas uz galvaspilsētu. Te nu neviens negaidīja viņu kā ciemiņu, neklāja galdu un neguldīja baltos palagos. Preti vērās saltā un nepielūdzamā īsteniba. Vai gan dažs labs talants neaizgāja bojā šajā piecstāvigajā pilsētā? Akmeņos un piekvēpušajos mūros pietrūka Latgales zaļās ainavas maigās burvības. Tē nepēgāja Jersikas pilskalna lakstīgalas. Un tomēr bija arī cita — demokrātiskā un strādnieku Rīga, un to viņš drīz vien atrada.

IGNATS MULŽNIEKS
Ē. Ōša ārkuāziņā sārņā.

Pārstaigājot pagātnes takas, uznirst arī skaistas dienas. Tē sākās istā, lai arī bargā skola. Ārpus darba stundām Latvijas dzelzceļu nozarē drīz vien tika atrasti krietni draugi, progresīva sabiedrība. Kā gan var aizmirst strādniecisko Rigas Tautas augstskolu! Tur notika iepazīšanās ar Pāvilu Roziti, kas praktiskajās nodarbībās literatūras semināros ievadīja grūtajā prozas mākslā, deva neatsveramus padomus. Ievērojamais rakstnieks pret kreisi noskaņoto jaunatni bijis visai atsaucīgs. Gan stingrs iesācēju kritiķis, bet biedrisks un saprotošs. Pareizākā politiskā orientācijā ievada Jāņa Niedres lekcijas par padomju rakstniecību. Šinī laikposmā Ignats Mulžnieks iepazīst arī citus jaunos revolucionārot un progresīvos literātus — Valdi Luksu, Meinhardu Rudziti, Indriķi Lēmani, Jūliju Vanagu, Aleksandru Čāku, Jāni Plaudi. Un galvenais — iemanto sabiedriski politisko rūdījumu, kas tik lieti noder vēlākajā darbā, jo sevišķi skarbajos kara un pēckara gados.

Kad pamet skatienu atpakaļ un pārdomā bijušo, jāatzīst: lai nu kā kuro reizi gājis, tomēr iegūts ne mazums vērtīga. Laiks ritējis neapturami, krājusies pieredze, dzīves vērojumi un atziņas; tas viss pamazām iegūlies un izteicies kritiskos rakstos, stāstos un fabulās, kas apvienotas krājumā «Kā pasakā». Gaidām no Ignata Mulžnieka vēl jaunus kritiskus apcerējumus, stāstus, fabulas un citus darbus, tik interesantus kā «Ermoņika skan». Tas viss iespējams, tikai vairāk jāraksta.

E. Damburs